

WYROK Z DNIA 26 KWIETNIA 2012 R.

II KK 268/11

Pasierbowi przysługuje prawo odmowy składania zeznań.

Przysługujące powinowatemu prawo odmowy zeznań nie dezaktualizuje się na skutek ustania małżeństwa jego krewnego z oskarżonym, gdyż powinowactwo trwa mimo ustania małżeństwa (art. 61⁸ § 1 k.r.o.).

Przewodniczący: sędzia SN M. Laskowski.

*Sędziowie: SN R. Sądej, SA (del. do SN) P. Mirek
(sprawozdawca).*

Prokurator Prokuratury Generalnej: M. Tabor.

Sąd Najwyższy w sprawie D. P., skazanego z art. 197 § 1 k.k., po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 26 kwietnia 2012 r., kasacji, wniesionej przez obrońcę skazanego od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 7 stycznia 2011 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w W. z dnia 7 września 2010 r.,

uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym (...).

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 września 2010 r., Sąd Rejonowy w W. uznał oskarżonego D. P. za winnego popełnienia przestępstwa z art. 197 § 1 k.k., polegającego na tym, że w bliżej nieustalonym dniu, na początku sierpnia 2006 r., w W., używając przemocy wobec Darii K., poprzez skrupowanie rąk i obezwładnienie oraz stosując groźby pozbawienia życia i zdrowia przez przyłożenie noża do jej szyi i groźbę jego natychmiastowego użycia, doprowadził ją do obcowania płciowego i za to na mocy art. 197 § 1 k.k. skazał go na karę 3 lat pozbawienia wolności. Tym samym wyrokiem D. P. został skazany na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności za przestępstwo z art. 207 § 1 k.k. popełnione na szkodę Katarzyny K. Na mocy art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k. wymierzono oskarżonemu karę łączną 3 lat i 2 miesięcy pozbawienia wolności.

Po rozpoznaniu apelacji oskarżonego, kwestionującego popełnienie przez siebie przypisanych mu czynów, Sąd Okręgowy w W. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił orzeczenie o karze łącznej i uniewinnił oskarżonego od popełnienia przestępstwa z art. 207 § 1 k.k., a w pozostałym zakresie utrzymał w mocy wyrok Sądu pierwszej instancji.

Powyższy wyrok, w zakresie skazania oskarżonego za przestępstwo z art. 197 § 1 k.k., zaskarżony został kasacją jego obrońcy. Skarżący podniósł w niej zarzut rażącego naruszenia prawa procesowego, a to art. 433 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 182 § 1 k.p.k. i art. 115 § 11 k.k. oraz art. 438 pkt 2 k.p.k. i art. 440 k.p.k., wyrażającego się w oparciu ustaleń faktycznych orzeczenia na zeznaniach pokrzywdzonej Darii K., któremu to świadkowi, zgodnie z art. 182 § 1 k.p.k. w zw. z art. 115 § 1 k.k. służyło prawo odmowy zeznań, o czym świadek nie został pouczony na rozprawie głównej i nieuwzględnieniu przez Sąd drugiej

instancji tej okoliczności przy rozpoznawaniu apelacji oskarżonego, niedostatecznym rozważeniu wniosków podnoszonych w tym środku odwoławczym oraz odstąpieniu od uchylecia wyroku Sądu pierwszej instancji na korzyść oskarżonego, do czego Sąd był zobligowany pomimo braku podniesienia przez oskarżonego w środku odwoławczym właściwego zarzutu, co doprowadziło do utrzymania w mocy orzeczenia rażąco niesprawiedliwego.

W konkluzji kasacji obrońca D. P. wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w W. do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na kasację oskarżyciel publiczny, podzielając zasadność zarzutu kasacyjnego, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna.

Zgodzić się trzeba z obrońcą skazanego, że przeprowadzona przez Sąd odwoławczy kontrola instancyjna, której wynikiem było utrzymanie w mocy wyroku Sądu Rejonowego w części dotyczącej skazania D. P. za przestępstwo z art. 197 § 1 k.k., nie spełniała wymogów określonych przepisami art. 433 § 1 k.p.k. i art. 440 k.p.k. Prawdą jest, iż Sąd odwoławczy w uzasadnieniu swojego wyroku szeroko odniósł się do zarzutów stawianych skarżonemu orzeczeniu, jednakże w realiach niniejszej sprawy prawidłowo przeprowadzona kontrola odwoławcza nie mogła ograniczać się wyłącznie do zarzutów podnoszonych przez apelującego.

Postępowanie dowodowe przed Sądem pierwszej instancji dotknięte jest bowiem tego rodzaju uchybieniem, które nie powinno ujść

uwadze Sądu odwoławczego, nawet jeżeli nie zostało wskazane w środku odwoławczym.

Z treści protokołu przesłuchania świadka oraz protokołu rozprawy wynika jednoznacznie, że zarówno w ocenie prowadzącego śledztwo jak i Sądu Rejonowego, Daria K. nie należała do kręgu osób najbliższych dla oskarżonego, co sprawiło, że ani na etapie postępowania przygotowawczego ani w toku procesu sądowego nie została pouczona o przysługującym jej prawie odmowy zeznań. W protokole z dnia 7 września 2006 r., dokumentującym przesłuchanie Darii K. w śledztwie, wprost wskazano, że w stosunku do podejrzanego – „męża matki” świadek jest osobą „obcą”. W przypadku zeznań składanych przez pokrzywdzoną w postępowaniu sądowym pewne zastrzeżenia, co do oczywistości braku udzielonego jej pouczenia o treści art. 182 k.p.k., mógłby budzić zawarty w protokole rozprawy z dnia 24 lutego 2010 r. zapis o pouczeniu przez Przewodniczącego o treści art. 182, 183 i 185 k.p.k. Zestawienie tego zapisu z dalszą treścią protokołu, obejmującego dane odbierane od poszczególnych świadków, w tym Darii K. i Katarzyny K., konkretne pouczenia udzielane tym osobom i składane przez nie oświadczenia, świadczy wyłącznie o szablonowym charakterze wymienionego zapisu, zamieszczanego standardowo w formularzu protokołu rozprawy i nie pozostawia żadnych wątpliwości, co do tego, że Daria K. nie została pouczona o przysługującym jej uprawnieniu do odmowy zeznań.

Wbrew stanowisku Sądu Rejonowego, przesłuchiwanej w charakterze świadka pokrzywdzonej Darii K. przysługiwało przewidziane w art. 182 § 1 k.p.k. prawo odmowy zeznań. Z racji powinowactwa pierwszego stopnia w linii prostej Daria K. (pasierbica D. P.) należała do określonego w art. 115 § 11 k.k. kręgu osób najbliższych dla oskarżonego. Podkreślić zresztą trzeba, że możliwość skorzystania przez

pasierba z prawa do odmowy zeznań nigdy w orzecznictwie Sądu Najwyższego i doktrynie nie była kwestionowana (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1976 r., V KR 184/76, OSNKW 1977, z. 3, poz. 27 oraz Z. Doda i A. Gaberle: Dowody w procesie karnym, t. I, str. 217; Warszawa 1995 r.).

Przysługujące powinowatemu prawo odmowy zeznań nie dezaktualizuje się na skutek ustania małżeństwa jego krewnego z oskarżonym. Z uwagi na sposób unormowania powinowactwa w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, fakt ten nie pozbawia powinowatego statusu osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. Zgodnie bowiem z dyspozycją przepisu art. 61⁸ § 1 k.r.o. powinowactwo trwa mimo ustania małżeństwa.

W realiach niniejszej sprawy nie sposób przecenić znaczenia stwierdzonego uchybienia. W sytuacji, gdy oskarżony negował fakt zgwałcenia Darii K., a zeznania pokrzywdzonej, jedyne go bezpośredniego świadka tego zdarzenia stanowiły osnowę ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji i determinowały ich treść, skorzystanie przez Darię K. z prawa odmowy zeznań prowadziłoby do wydatnego zubożenia bazy dowodowej oskarżenia.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu Okręgowego w zaskarżonym zakresie i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Odnosząc się do wniosku skarżącego o uchylenie również utrzymanego w mocy wyroku Sądu Rejonowego uznać należy, że w chwili obecnej przedwczesnym byłoby rozstrzygnięcie o potrzebie ponownego prowadzenia postępowania przed Sądem pierwszej instancji. Choć brak pouczenia pokrzywdzonej o treści art. 182 k.p.k. mógł mieć istotny wpływ na treść ustaleń Sądu Rejonowego, to samo stwierdzenie tego uchybienia, nie oznacza jeszcze, że Daria K. w sprawie o zarzucane

oskarżonemu przestępstwo z art. 197 § 1 k.k. zeznawała wbrew swojej woli. Nic więc nie stoi na przeszkodzie temu, aby w ramach postępowania odwoławczego uzupełnić brak pouczenia Darii K. o przysługującym jej prawie odmowy zeznań i uzyskać oświadczenie, czy świadek chce z tego prawa skorzystać. Dopiero treść tego oświadczenia pozwoli Sądowi Okręgowemu na przeprowadzenie pełnej kontroli odwoławczej skarżonego rozstrzygnięcia.

W przypadku pojawienia się przeszkód w uzupełnieniu wymienionego braku bezpośrednio przez Sąd Odwoławczy, które mogą wynikać z sygnalizowanego przez Darię K. zamiaru stałego pobytu poza granicami kraju, celowym będzie rozważenie przeprowadzenia odpowiednich czynności w drodze pomocy prawnej (art. 586 § 1 k.p.k.).